

Anna Wolak-Tuzimek

Politechnika Radomska

DZIAŁALNOŚĆ MIKROPRZEDSIĘBIORSTW W GOSPODARCE POLSKIEJ

1. Pojęcie i istota mikroprzedsiębiorstw

Pojęcie mikroprzedsiębiorstw nie jest nigdzie zdefiniowane w sposób dokładny, a funkcjonujące definicje nie mają charakteru powszechnie obowiązującego. Najczęściej stosowane oparte są na kryteriach ilościowych i jakościowych. Za miarę wielkości przedsiębiorstwa przyjmuje się najczęściej liczbę zatrudnionych pracowników, wartość produkcji sprzedanej lub wartość majątku trwałego.

6 maja 2003 r. Komisja Europejska przyjęła „Zalecenia o definicji mikro, małych i średnich przedsiębiorstw”. Zastąpiły one rekomendację z 1996 r. i stosowane są od 1 stycznia 2005 r. Zalecenia te ujęto w nowej Ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej [DzU nr 173, poz. 1807]. Nowe definicje wyznaczają inne limity, na podstawie których dane przedsiębiorstwo jest zakwalifikowane jako małe, średnie lub mikroprzedsiębiorstwo, przy czym wymagane liczby zatrudnionych pozostały bez zmian. Zgodnie z art. 104 ustawy za mikroprzedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lata obrotowych:

- zatrudnia średniorocznie mniej niż 10 pracowników,
- osiąga przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości 2 mln euro lub suma aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku nie przekroczyła 2 mln euro.

Mikroprzedsiębiorstwa działają w większości na rynkach lokalnych. Właściciele tych firm prowadzą biznes jedynie w celu zapewnienia utrzymania sobie i swoim rodzinom, nie wykazują aspiracji do ekspansji. Firmy te tworzone są w branżach, w których istnieją najmniejsze bariery wejścia (handel, usługi), a nie zawsze w takich, które w perspektywie średnio- czy długoterminowej mogłyby dać szansę na wygenerowanie znacznego zysku.

Rozwój gospodarczy, a przede wszystkim rozwój techniki, powoduje konieczność angażowania coraz większych kapitałów niezbędnych do wyposażenia przed-

siębiorstwa w urządzenia i do prowadzenia produkcji. Niestety, mikroprzedsiębiorstwa dysponują niewielkim kapitałem, co często jest przyczyną bankructwa. Oczywiście, można starać się o kredyt bankowy, jednakże często ze względu na duże ryzyko banki nie udzielają go małym firmom.

Wiele drobnych przedsiębiorstw prywatnych odnotowuje straty i ulega likwidacji, jednak w ich miejsce pojawiają się nowe mikroprzedsiębiorstwa, których właściciele dążą do rozwoju swojej firmy i osiągania zysku. Głównymi przyczynami prowadzenia własnej działalności jest nadzieja na uzyskanie znacznych dochodów, możliwość realizacji własnych planów czy samodzielność i niezależność od innych.

Zaletami mikroprzedsiębiorstw są m.in. silna motywacja nastawiona na osiąganie celów firmy, elastyczne działania i szybkie dostosowywanie się do zmian popytu. Ich słabością jest natomiast nikła możliwość szybkiego zgromadzenia dużego kapitału, będącego w niektórych dziedzinach niezbędnym warunkiem ekspansji. Stanowi to jedną z fundamentalnych przyczyn łączenia się przedsiębiorstw i tworzenia spółek.

2. Liczba przedsiębiorstw

W zależności od formy prawnej przedsiębiorstwa można wyróżnić osoby prawne i osoby fizyczne. Te pierwsze są to jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną. Oznacza ona zdolność osoby do czynności prawnych, czyli wstępowania w stosunki cywilnoprawne z innymi podmiotami. Zdolność ta jest ograniczona przez ustawę lub statut, wyznaczające zakres działania osoby prawnej. Cechami osoby prawnej są:

- struktura organizacyjna wyposażona w organy działające za osobę prawną,
- posiadanie odrębnego majątku,
- zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków,
- zdolność procesowa,
- odpowiedzialność własnym majątkiem za zobowiązania.

Osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą może być każdy, kto ukończył 18 lat i tym samym ma pełną zdolność do czynności prawnych, a także podejmujący działalność gospodarczą. Osoba fizyczna jest uznana przez prawo za osobę prawną działającą we własnym imieniu.

Analizując mikroprzedsiębiorstwa w zależności od formy prawnej, można zauważyć znaczną dominację osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Stanowią one przeciętnie 96,4% ogółu mikroprzedsiębiorstw. Jednak od roku 1999 ich udział uległ obniżeniu o 2,5%, a liczba podmiotów zorganizowanych w formie osób prawnych wzrosła o 38 tys. (2,5%).

Należy zaznaczyć, iż część mikroprzedsiębiorstw funkcjonujących w formie osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą bankrutuje już w pierwszym roku swojej działalności, ale jeśli nie zostanie wypisana z systemu REGON, to nadal jest podmiotem gospodarki narodowej. Ten fakt może nieznacznie zmniejszyć liczbę

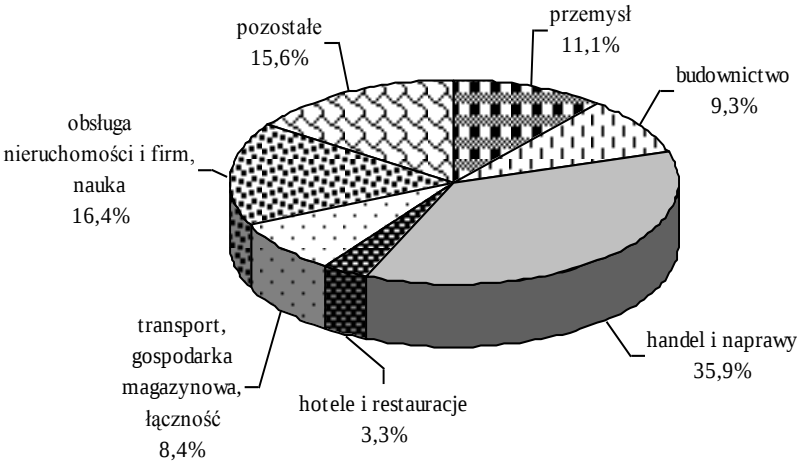
osób fizycznych, ale tendencja i dominacja tej formy organizacyjnej mikroprzedsiębiorstw jest bezdyskusyjna.

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw według formy prawnej

Lata	Ogółem (tys.)	Osoba prawna		Osoba fizyczna	
		tys.	%	tys.	%
1999	1773	43	2,4	1730	97,6
2000	1719	48	2,8	1671	97,2
2001	1605	60	3,7	1545	96,3
2002	1692	68	4,0	1624	96,0
2003	1661	69	4,1	1592	95,9
2004	1651	81	4,9	1570	95,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Działalność... 2005].

W 2004 r. liczba efektywnych przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników wynosiła 1651 tys., co oznacza spadek w stosunku do roku poprzedniego o 0,6%. Największe spadki liczby mikroprzedsiębiorstw wystąpiły w sekcjach: leśnictwo (17%), budownictwo (7%), transport (3%), handel (2%) oraz w pozostałej działalności usługowej i hotelarskiej (1%). Najwięcej firm przybyło w sekcjach: przemysł (3%) i obsługa nieruchomości i firm (2%).

Rys. 1. Struktura przedsiębiorstw według wybranych sekcji PKD w 2004 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Działalność... 2005, s. 35-37].

Najwięcej mikroprzedsiębiorstw działa w sekcji handel i naprawy (jedna trzecia wszystkich firm), a ich udział w ogólnej liczbie firm z roku na rok spada (dla porównania w 1999 r. stanowiły one 37% firm). Z kolei niezmiennie od 1999 r. wzrasta liczba firm działających w sekcji obsługa nieruchomości i firm, nauka (przyrost o 63 tys.). Na równomiernym poziomie (przeciętnie 55 tys.) pozostaje liczba firm należących do sekcji hotele i restauracje.

Tabela 2. Liczba przedsiębiorstw według wybranych sekcji PKD za lata 1999-2004 (w tys.)

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Przemysł	222	199	179	189	178	184
Budownictwo	206	197	166	176	165	154
Handel i naprawy	660	637	596	608	602	593
Hotele i restauracje	57	56	51	54	55	55
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	167	156	137	150	144	139
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	208	231	241	260	267	271
Pozostałe	253	243	235	255	250	255
Ogółem	1773	1719	1605	1692	1661	1651

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność...* 2005, s. 35-37; *Przedsiębiorczość...* 2005, s. 43].

3. Zatrudnienie

W 2004 r. w mikroprzedsiębiorstwach zatrudnionych było 3389 tys. osób, z czego 89,2% pracowało w firmach osób fizycznych, 10,8% zaś w przedsiębiorstwach osób prawnych. W stosunku do roku poprzedniego liczba zatrudnionych wzrosła o 22 tys. W 2003 r. w mikroprzedsiębiorstwach pracowało 3367 tys. osób, co oznacza spadek o 37 tys. w stosunku do 2002 r. Był to efekt zmniejszenia zatrudnienia w istniejących firmach, jak również spadku liczby istniejących firm.

Wśród pracujących (w 2004 r.) przeciętnie co trzecia osoba była zatrudniona na podstawie umowy o pracę. Analizując liczbę osób pracujących w jednostkach z uwzględnieniem ich formy prawnej, można zauważyć, iż 64% zatrudnionych było na podstawie umowy o pracę w przedsiębiorstwach osób prawnych.

Tabela 3. Liczba pracujących według formy prawnej jednostki w 2004 r.

Wyszczególnienie	Ogółem (tys.)	Osoby prawne		Osoby fizyczne	
		tys.	%	tys.	%
Pracujący ogółem	3389	367	10,8	3 022	89,2
Przeciętne zatrudnienie na podstawie umowy o pracę	1149	236	20,6	913	79,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność...* 2005, s. 34].

Największą liczbę pracujących w mikroprzedsiębiorstwach odnotowano w firmach zlokalizowanych w województwach: mazowieckim i śląskim. Łączna ich liczba stanowiła 30% ogółu zatrudnionych. Natomiast najmniej osób zatrudnionych było w województwach opolskim i podlaskim (odpowiednio: 73 tys. i 77 tys.).

Najwięcej zatrudnionych na podstawie umowy o pracę pracowało w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w województwach: mazowieckim (203 tys.) i śląskim (157 tys.), najmniej zaś w województwach: podlaskim (26 tys.), świętokrzyskim (27 tys.) i lubuskim (32 tys.).

Tabela 4. Liczba pracujących w wybranych województwach w 2004 r.

Wyszczególnienie	Pracujący		Przeciętne zatrudnienie na podstawie umowy o pracę	
	tys.	%	tys.	%
Ogółem	3389	100	1149	100
Dolnośląskie	270	8,0	93	8,1
Lubelskie	140	4,1	43	3,7
Lubuskie	88	2,6	32	2,8
Mazowieckie	552	16,3	203	17,7
Opolskie	73	2,2	27	2,3
Podlaskie	77	2,3	26	2,3
Śląskie	462	13,6	157	13,7
Świętokrzyskie	90	2,7	27	2,3
Warmińsko-mazurskie	101	3,0	36	3,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Działalność... 2005, s. 82].

4. Wynagrodzenia

W 2004 r. przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto na jednego zatrudnionego wynosiło 1391 zł. Najwyższe odnotowano w przedsiębiorstwach zajmujących się pośrednictwem finansowym (2111 zł) i obsługą nieruchomości (1995 zł), najniższe zaś w leśnictwie (961 zł).

Duży wpływ na poziom wynagrodzenia ma forma prawna jednostki. W przypadku przedsiębiorstw mających osobowość prawną wynagrodzenie było ponaddwukrotnie wyższe niż w jednostkach osób fizycznych i wynosiło odpowiednio 2414 zł i 1127 zł. Uwzględniając podział przedsiębiorstw według sekcji PKD, można zauważyć, iż najwyższe wynagrodzenia otrzymywały osoby zatrudnione w obsłudze nieruchomości i transporcie odpowiednio 2923 zł i 2638 zł (dla osób prawnych) oraz 1349 zł i 1108 zł (dla osób fizycznych).

Analizując poziom wynagrodzenia w badanym okresie, można zauważyć, iż występuje tendencja wzrostowa (przyrost o 323 zł). Jednak dokonując porównania wysokości płac w mikroprzedsiębiorstwach z wynagrodzeniem w sektorze przedsiębior-

biorstw, wyraźnie obserwujemy niskie wynagrodzenie w firmach zatrudniających do 9 pracowników. Wysokość tego wynagrodzenia przeciętnie wynosi 45,8% płac w sektorze przedsiębiorstw.

Tabela 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w mikroprzedsiębiorstwach na tle wynagrodzeń w całym sektorze przedsiębiorstw w latach 1999-2003

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003
Sektor przedsiębiorstw	1835	2057	2203	2277	2342
Mikroprzedsiębiorstwa	1025	1107	1255	1218	1348

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Przedsiębiorczość...* 2005, s. 44].

W 2003 r. przeciętne wynagrodzenie w mikroprzedsiębiorstwach wzrosło o ponad 10% w stosunku do 2002 r. Najwyższe płace odnotowano w sekcjach: pośrednictwo finansowe (1791 zł) oraz obsługa nieruchomości (1745 zł), najniższe zaś w hotelarstwie i restauracjach (1038 zł) [*Przedsiębiorczość...* 2005, s. 44].

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w przeliczeniu na 1 zatrudnionego jest także zróżnicowane w poszczególnych województwach. Najwyższe płace w 2004 r. uzyskali zatrudnieni w województwie mazowieckim – 1958 zł (w 2003 – 1661 zł). Z punktu widzenia wysokości wynagrodzenia miesięcznego brutto w przeliczeniu na jednego zatrudnionego następne w kolejności jest województwo pomorskie (1425 zł). Najniższe wynagrodzenie odnotowano w województwach: świętokrzyskim (1075 zł) i warmińsko-mazurskim (1114 zł) [*Działalność...* 2005, s. 30].

5. Wyniki ekonomiczne

Przychody mikroprzedsiębiorstw w 2004 r. wyniosły prawie 534 mld zł i nominalnie były wyższe o 11,3% w stosunku do 2003 r. Najniższy poziom przychodów, tj. 377,7 mld zł uzyskały mikroprzedsiębiorstwa w 1999 r. Wielkość ta była niższa o 41% w porównaniu z rokiem 2004. Analizując przychody uzyskane na 1 zakład, można zauważyć tendencję wzrostową. Największy przyrost wystąpił w 2000 r., tj. o 27,5% w stosunku do roku poprzedniego. W kolejnych latach wskaźnik ten nie ulegał znaczącym zmianom. Dopiero w 2000 r. nastąpił kolejny przyrost o 12%, tj. o 34,7 tys. zł.

W całym badanym okresie wielkość kosztów wahała się. Najniższy poziom osiągnięto w 1999 r. (337,6 mld zł), natomiast najwyższą wartość w 2004 r. (478,3 mld zł). Poziom kosztów w przeliczeniu na 1 zakład wzrastał. Najwyższy poziom (tj. 289,7 tys. zł) osiągnięto w 2004 r. (wzrost o 10% w stosunku do 2003 r.).

Najniższy poziom dochodu wystąpił w 1999 r. i 2002 r. – odpowiednio 41,1 mld zł i 40,3 mld zł. Najwyższy dochód mikroprzedsiębiorstwa osiągnęły w 2004 r. w wysokości 55,6 mld zł. Podobne relacje wystąpiły przy analizie dochodu na 1 zakład.

Największe nakłady inwestycyjne mikroprzedsiębiorstwa poniosły w latach 1999 i 2000 (odpowiednio 12,7 mld zł i 12,2 mld zł). W kolejnych trzech latach wielkość ta oscylowała wokół 10 mld zł, w 2004 r. zaś osiągnęła wartość 11,4 mld zł.

Tabela 6. Wyniki ekonomiczne mikroprzedsiębiorstw za lata 1999-2004

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Przychody ogółem (w tys. zł)	377,7	466,8	452,6	477,3	479,6	533,9
Przychody na 1 zakład (w mld zł)	213,1	271,6	282,1	282,2	288,7	323,4
Koszty ogółem (w mld zł)	337,6	420,8	407,3	436,9	435,6	478,3
Koszty na 1 zakład (w tys. zł)	190,4	244,8	253,8	258,2	262,2	289,7
Dochód ogółem (w mld zł)	40,1	46,0	45,3	40,3	44,0	55,6
Dochód na 1 zakład (w tys. zł)	22,7	26,8	28,3	23,8	26,5	33,7
Nakłady inwestycyjne ogółem (w mld zł)	12,7	12,2	10,3	10,0	10,1	11,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność...* 2005, s. 44; *Przedsiębiorczość...* 2005, s. 53].

W 2004 r. przychody mikroprzedsiębiorstw wzrosły o 11,32% w stosunku do roku poprzedniego. W grupie tej aż 68,3% przychodów uzyskały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

Najwięcej mikroprzedsiębiorstw zajmuje się działalnością handlową. Przedsiębiorstwa te uzyskały także największy udział w przychodach ze sprzedaży (56% przychodów ogółu przedsiębiorstw).

Tabela 7. Wyniki ekonomiczne mikroprzedsiębiorstw w wybranych sekcjach gospodarki w 2004 r.

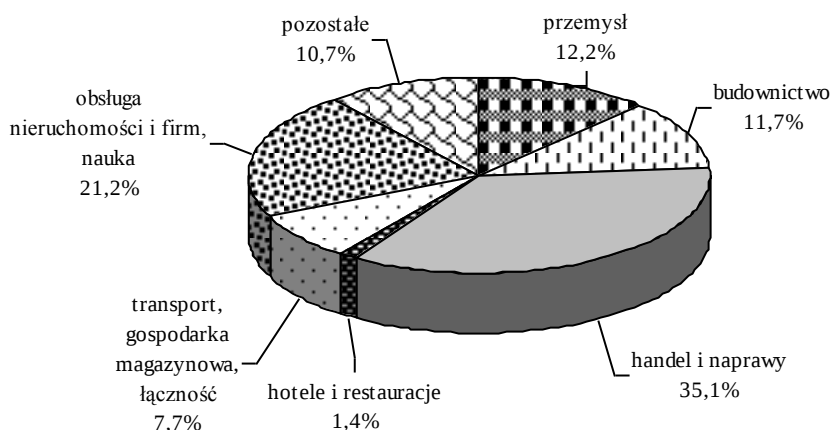
Wyszczególnienie	Przychody (mld zł)	Koszty (mld zł)	Dochód (mld zł)	Dochód na 1 podmiot (tys. zł)
Ogółem	533,9	478,3	55,6	33,71
Osoby prawne	169,0	158,9	10,1	125,26
Osoby fizyczne	364,9	319,4	45,5	29,00
Przemysł	49,1	42,3	6,8	36,68
Budownictwo	31,8	25,3	6,5	42,67
Handel i naprawy	299,7	280,2	19,5	32,89
Hotele i restauracje	7,0	6,2	0,8	14,72
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	33,9	29,6	4,3	31,01
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	50,9	39,1	11,8	43,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność...* 2005, s. 53-54].

W 2004 r. największy dochód osiągnęły firmy działające w handlu i naprawach. Wygenerowały one aż 36% dochodów wszystkich mikroprzedsiębiorstw, czego główną przyczyną była duża liczebność tej grupy (stanowiły one blisko 36% anali-

zowanej zbiorowości). Wysoki poziom dochodów, sięgający 11,8 mld zł, zaobserwowano wśród firm działających w obsłudze nieruchomości i firm, nauce. Firmy te były najbardziej dochodowe z punktu widzenia dochodu przypadające na jeden podmiot. Wysokim poziomem dochodu w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo odznaczały się także firmy należące do sekcji budownictwo (42,67 tys. zł).

Najniższy poziom dochodów odnotowano w przedsiębiorstwach działających w sekcji hotele, restauracje, które uzyskały dochody wielkości 80 tys. zł, co stanowiło jedynie 1,4% dochodów mikroprzedsiębiorstw. Również te firmy cechował najniższy poziom dochodu przypadający na 1 przedsiębiorstwo (14,72 tys.).

Rys. 2. Struktura dochodów mikroprzedsiębiorstw w wybranych sekcjach gospodarki w 2004 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność...* 2005, s. 53-54].

6. Podsumowanie

Mikroprzedsiębiorstwa, czyli podmioty zatrudniające do 9 pracowników, odgrywają ważną rolę w polskiej gospodarce. Na koniec 2004 r. funkcjonowało 1651 tys. przedsiębiorstw zatrudniających 3389 tys. pracowników. Przeciętne wynagrodzenie w tych przedsiębiorstwach uzależnione było od formy prawnej, zróżnicowania terytorialnego oraz sekcji działalności.

Dochody firm zatrudniających do 9 pracowników wykazywały wahania. W 2002 r. sytuacja tej grupy przedsiębiorstw uległa pogorszeniu, gdyż nastąpił nagły spadek (o 11%) dochodów tych podmiotów. Natomiast najlepsze wyniki finansowe uzyskano w ostatnim analizowanym okresie (2004 r.), kiedy to zaobserwowano aż 26,4% wzrost dochodu. W dwóch ostatnich latach dynamika przychodów była wyższa niż dynamika kosztów, co jest zjawiskiem pozytywnym.

Reasumując, można stwierdzić, iż zaprezentowane dane statystyczne za lata 1999-2004 wykazują znaczną poprawę wyników ekonomicznych mikroprzedsiębiorstw. Mimo iż liczba tych przedsiębiorstw ulega zmniejszeniu, to dochód rośnie. Oznacza to, iż na rynku pozostają coraz mocniejsze firmy, odporne na konkurencję oraz osiągające z każdym rokiem większe dochody ze swojej działalności. Nie liczba przedsiębiorstw, a wielkość wypracowanych zysków świadczy o rozwoju mikroprzedsiębiorstw w polskiej gospodarce.

Literatura

Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2004 r., GUS, Warszawa 2005.

Przedsiębiorczość w Polsce, MGiP, Warszawa 2005.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU nr 173, poz. 1807).

MICRO ENTERPRISE ACTIVITY IN POLISH ECONOMY

Summary

The paper presents the statistical analysis of micro enterprises in Polish economy in the years 1999-2004. The paper presents changes of micro enterprises amount as well as changes of their legal form and the profile of activity. It also provides the number of the micro enterprises employees respectively to the county. The study proves that the salary in the micro enterprise depends on many different factors, i.e. the profile of the enterprise, its legal form or geographical situation. While analyzing the enterprise economic results, the tendencies and dependence on the chosen factors have been described. The author notices that the micro enterprises had their best results in the year 2004. Although the number of the micro enterprises decreased in about 0.6% their incomes increased in 26%.